

საპატრიარქოს წყობანი

საქართველოს
საპატრიარქოს
პრესცენტრის
ყოველკვირეული
გამოცემა

31 იანვარი - 6 თებერვალი 2019 წ. გამოიცემა 1999 წლის 8 იანვრიდან
ფასი 70 თეთრი

№4

914

- ✠ პატრიარქის
ქადაგება
- ✠ ანალქალაქის,
კუმურდოსა და
კარის მიტროპოლიტ
ნიკოლოზის
(ფაჩუაშვილი)
ქადაგება
ნინოების
ღვთისმშობლის
- ✠ იერიქონელი პრემის
განკურნება
- ✠ წმიდა ანტონ
მარტყოფელის
ცხოვრება
- ✠ ქართული
ფილოსოფიის
ისტორიის ცნება
- ✠ „საბრალოვ,
შეწყვიტა ძილი და
მოდო, ერთად
ვილოცოთ!“
- ✠ არქიმანდრიტი
ლეონტი (ბაქრაძე)
1829 — 1907

„ბრძენი ანტონი იღიდებინ ღღესა ჩუენ
მიერ, რომელმან მოგვისვენა ხატი
ღმრთისა, ხელით უქმნელი“

ქართული ფილოსოფიის ისტორიის ცნება

როცა ქართული ფილოსოფიის ისტორიაზე ვსაუბრობთ, მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის გარემოება, რომ ფილოსოფია მოიცავს როგორც ეროვნულ, ასევე ზეეროვნულ ელემენტებს. მაშასადამე, ყოველი ფილოსოფია, რომელიც ამოზრდილია ამა თუ იმ ეროვნებისა და ენის წიაღიდან, ამავე დროს, არის რეაქცია თავისივე ეპოქის აზროვნების წარმმართველ ტენდენციებზე: ის არის ან ამ ტენდენციების გამობატვა, ან კიდევ მათი კრიტიკა. სხვა საქმეა, რომ ამა თუ იმ სახის ფილოსოფიაში განსხვავებული დოზითა და ხარისხით არის წარმოდგენილი ეროვნული (სპეციფიკური/თავისთავადი) და ზეეროვნული (ზოგადი/საერთო) ელემენტები. შეიძლება ითქვას, რომ ანტიკური ხანის ბერძნულ ფილოსოფიაში სპეციფიკური/თავისთავადი მომენტები უფრო დიდი დოზითაა, ვიდრე ბევრ სხვა ფილოსოფიურ ტრადიციაში.

როდესაც ქართული ფილოსოფიის შესახებ ვსაუბრობთ, უნდა აღინიშნოს, რომ მასში სპეციფიკური/თავისთავადი და საერთო/ზოგადი ასპექტები იმ სახით წარმოდგენილია, რომ აქ გარკვეულ „უნივერსალურ სინთეზზე“ კი შეიძლება ვისაუბროთ. ამას თავისი ახსნა და მიზეზები აქვს. ქართული ფილოსოფია არ ფლობს საკუთრივ დასაწყისს, რადგან ის ამოიზარდა ანტიკური ფილოსოფიური ტრადიციისა და ქრისტიანული მრწამსის შერწყმის შედეგად. მასში ზეეროვნული ასპექტები ყოველთვის ქარბად იყო წარმოდგენილი და მეტად მოხდენილად შერწყმული სპეციფიკურ-ეროვნულ ტენდენციებთან. ქართული ფილოსოფიის განვითარების თავდაპირველ ეტაპზე (გვიანი ანტიკურობის ხანა) მასზე არსებით ზეგავლენას ახდენდა ბერძნული ფილოსოფია, შემდეგ ეტაპზე (შუა საუკუნეები) - ბიზანტიური ფილოსოფია, ხოლო მომდევნო ეტაპზე (XVIII საუკუნიდან დღემდე) კი - ევროპული (ძირითადად,

პროფესორი თენგიზ ირაქაძე

გერმანული და ფრანგული) ფილოსოფია.

ზემოთქმული ნიშნავს იმას, რომ ქართული ფილოსოფიის ისტორიის შესახებ საუბრისას მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის თავისებურებანი, რომლებითაც ხასიათდება ქართული ფილოსოფიური აზროვნება, როგორც ფორმით, ასევე შინაარსით. მთავარი ასპექტი, ქართული ფილოსოფიის ანალიზისას და დახასიათებისას, უნდა იყოს იმის გარკვევა, (1) თუ როგორ გარდაისახებოდა ქართულ ფილოსოფიურ აზროვნებაში ის ტენდენციები, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა, საზოგადოდ, ფილოსოფიის ისტორიაში; (2) თუ რა ზეგავლენას ახდენდა ქართულ ფილოსოფიურ აზროვნებაში გარდასახული ეს ტენდენციები საერთოდ ქართული კულტურის განვითარებაზე. მაგალითად, ქრისტიანული პლატონიზმის, არისტოტელიზმისა და ნეოპლატონიზმის (კერძოდ, დიონისე არეოპაგელი, იოანე პეტრიწის და სხვ.) გარეშე ვერ ვისაუბრებთ

შუა საუკუნეების ქართული კულტურის ისეთი ძეგლების შესახებ, როგორცაა იოანე შავთელის, ჩახრუხაძის და შოთა რუსთაველის პოეტური შემოქმედება. ქრისტიანული ფილოსოფიის გავლენა ეტყობა შუა საუკუნეების ქართული ჰაგიოგრაფიის და საეკლესიო სამართლის ძეგლებს. პირველ რიგში, აქ უნდა დავასახელოთ „აბიბოს ნეკრესელის მარტილოზა“ და „რუის-ურბნისის კრების ძეგლისწერა“. არისტოტელიზმის გარეშე წარმოუდგენელია შუა საუკუნეების ქართული მედიცინა და ა.შ. ამის მსგავსად შეიძლება ვთქვათ, რომ ახალი დროის ქართველი ფილოსოფოსების გავლენაც დიდი იყო ქართულ კულტურაზე. მაგალითად, ანტონ ბაგრატიონის გარეშე წარმოუდგენელია ახალი დროის ქართული აზროვნება, იონა ხელაშვილის გარეშე წარმოუდგენელია იოანე ბატონიშვილის ლიტურგურულ-ფილოსოფიური შედეგრი „კალმასობა“, სოლომონ დოდაშვილის გარეშე კი წარმოუდგენელია ნიკოლოზ ბარათაშვილი და მისი სწორუბოვარი პოეზია. ასე რომ, ქართულ კულტურაზე დიდი გავლენა ჰქონდა ქართულ ფილოსოფიას.

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ საბჭოთა ფილოსოფიურ ისტორიოგრაფიაში მეტწილად არასწორად და არამართებულად იყო დანახული და შეფასებული ქართული ფილოსოფიური აზროვნების თავისებურებანი. ფილოსოფიურ-ისტორიოგრაფიული სქემები და მეთოდოლოგიური მიდგომები, რომლებიც ქართული ფილოსოფიის ანალიზისა და კვლევის დროს იყო გამოყენებული, ზუსტად ვერ ასახავს მის ბუნებასა და ხასიათს. თუმცა, ამ კუთხით, XXI საუკუნის ქართულ ფილოსოფიურ მეცნიერებაში ვითარება არსებითად შეიცვალა: შეიქმნა არაერთი სოლიდური და კვალიფიციური გამოკვლევა ქართული ფილოსოფიისა და მისი თვალსაჩინო წარმომადგენლების შესახებ.

სამაგალითოდ შეგვიძლია დავასახელოთ ახალი საქართველოს უნივერსიტეტის მიერ გამოცემული სამი მნიშვნელოვანი სამეცნიერო გამოკვლევა:

(1) „ახალი დროის ქართული ფილოსოფია და მისი მთავარი წარმომადგენლები (XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან XIX საუკუნის მეორე ნახევრამდე)“, თბილისი, 2014 წ. (ქართველ და უცხოელ ავტორთა ჯგუფის სამეცნიერო სტატიათა კრებული).

(2) „ფილოსოფია და თეოლოგია შუა საუკუნეების საქართველოში“, თბილისი, 2016 წ. (ქართველ და უცხოელ ავტორთა ჯგუფის სამეცნიერო სტატიათა კრებული).

(3) მიტროპოლიტი გრიგოლი (ბერბიჭაშვილი), იონა ხელაშვილის მეტაფიზიკური კონცეფცია, თბილისი, 2017 წ.

ვფიქრობთ, რომ ამ გამოკვლევებში კარგად არის წარმოჩენილი ქართული ფილოსოფიის ისტორიის მთავარი ნაკადი - ქრისტიანული ფილოსოფია და მისი თვალსაჩინო წარმომადგენლები. თანაც, უარყოფილია ის მეთოდოლოგიური არსენალი, რომელსაც ქართული საბჭოთა ფილოსოფიური ისტორიოგრაფია იყენებდა ქართული ფილოსოფიის განხილვის დროს; ზემოთ დასახელებულ ნაშრომებში კი, ამის საპირისპიროდ, მოცემულია მცდელობა, ქართული (ქრისტიანული) ფილოსოფიის ნიმუშები ნაკითხული იქნეს ახალი სამეცნიერო-კვლევითი პერსპექტივების სათანადო გათვალისწინებისა და იმ კონტექსტ(ებ)ის ადეკვატური შესწავლის შედეგად, რომელიც ქართული ფილოსოფიის განვითარების ამა თუ იმ ეტაპს თან ახლდა.

თენგიზ ირემაძე

ახალი საქართველოს

უნივერსიტეტის პროფესორი,

კავკასიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის
სამეცნიერო-კვლევითი არქივის დირექტორი